

Pavartyčių ir Šeduvos miesto bendruomenėms

Žiedo g. 11, Pavartyčių k., LT-82215 Radviliškio r. sav.

2015-10-01 Nr.20151001-1

Į 2015-09-22 skundą

Aplinkos apsaugos agentūrai

A. Juozapavičiaus g. 9, LT-09311, Vilnius

DĖL UAB „FUR FARM LT“ PLANUOJAMOS ŪKINĖS VEIKLOS ESAMOS KAILINIŲ ŽVĖRELIŲ FERMOS MODERNIZAVIMAS IR PLĖTRA POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS

Susipažinę su Pavartyčių ir Šeduvos miesto bendruomenės 2015 m. rugsėjo 22 d. skundu dėl poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos, tiksliname išdėstytas pastabas ir komentarus:

1. Dirvožemio, UAB „FUR FARM LT“ teritorijoje užterštumo lygis. Mums žinoma, jog minėtoje fermoje nėra jokių nuotekų. Kur dedamos gamybinės nuotekos, mėšlas. Jeigu išvežamos, kas tai atlieka, kaip dažnai ir kokiais kiekiais? Prašome atlikti tyrimą teritorijoje ir už jos ribų.

Paviršinės nuotekos šiuo metu nesurenkamos. Pailginti šedų stogai užtikrina, kad vanduo nuo stogų nepatektų ant mėšlo (1 pav.). Nuotekos nuo stogų yra sąlyginai švarios. Planuojama artimiausiu metu įrengti lietvamzdžius, kurie leis surinkti vandenį centralizuočiau ir dar labiau užtikrinti, kad vanduo nepatektų ant mėšlo. Ekskrementai iš narvų krenta ant šiaudų, kurie yra pakloti per visą šedų ilgį. Storas šiaudų sluoksnis užtikrina, kad ekskrementai nepatektų ant dirvožemio. UAB „FUR FARM LT“ užtikrina, kad paviršinės nuotekos nuo stogų nepatektų ant mėšlo, o ekskrementai nepatektų ant dirvožemio, todėl reikšminga dirvožemio tarša negalima.

1 pav. Prailginti stogai (esama situacija)

Buitinės užterštos nuotekos: BDS5, ChDS, skendinčios medžiagos, P, N, yra ir bus suvedamos į vietinį nuotekų surinkimo šulinį (cisterną). Kiekvieną mėnesį (pagal sutartį) jos yra ir bus išvežamos UAB „Radviliškio vandenys“ transportu. Buitinių nuotekų surinkimo sistema užtikrina, kad jos nepatektų į aplinką. Gamybinės nuotekos įmonėje nesusidaro.

Mėšlas iš po stoginių iki šiol surenkamas kartą per 2 savaites (įgyvendinus modernizaciją bei plėtrą rekomenduojama mėšlą rinkti ženkliai dažniau). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu „Dėl Aplinkosaugos reikalavimų mėšlui ir srutomis tvarkyti aprašo patvirtinimo“ 11 punktu „Mėšlidės (aikštelės, rezervuaro ar lagūnos tipo) turi būti tokios talpos, kad jose tilptų kiaulių ir paukščių 8 mėnesių mėšlas, o galvijų, arklių, avių ir kitų gyvūnų 6 mėnesių mėšlas“. Šalia šedų įrengta maždaug 5500 m² mėšlidė ir 1700 m³ srutų rezervuaras (srutų rezervuaras (lagūnos tipo), pagal pasirašytą sutartį su rangovais, bus pradėtas rengti 2015 m. rugsėjo 30 d. Planuojama darbus baigti iki 2015 m. spalio 31 d. Mėšlidėms ir lagūnai yra parengtas projektas, jų dydį bei talpą apskaičiavo architektai pagal planuojamą laikyti žvėrelių skaičių. Mėšlą iš teritorijos išsiveža vietos ūkininkai, kurie mėšlą naudoja dirvos tręšimui. Mėšlas iš teritorijos išvežamas rudenį ir pavasarį. Su ūkininkais yra sudarytos sutartys dėl mėšlo išvežimo. Atsakinga institucija (Aplinkos apsaugos agentūra) šias sutarčių kopijas turi.

2. Vartyčios upelio, tekančio pro UAB „FUR FARM LT“ teritorijoje, užterštumo lygis. Kodėl neplanuojama taikyti vandens poveikio priemonių jeigu UAB „FUR FARM LT“ neturi srutų rezervuarų nuotekų, kai viskas susigeria į dirvožemį, ir taip patenka į vandens telkinius? Vartyčios upelis įteka į Niauduvos upelį, kuris įteka į Daugyvenės upę ir t.t. Prašome atlikti Vartyčios upelio tyrimą teritorijoje ir už jos ribų. 6. Susidariusių atliekų, paviršinių, buitinių, bei gamybinių nuotekų tvarkymo sistema/metodika. Kur dabar nuteka ir/ar kur išgabenamos srutos ir kt.gamybinės nuotekos?

Įmonės teritorijoje nuotekos bus tvarkomos įstatymų nustatyta tvarka. Paviršinės nuotekos šiuo metu nesurenkamos, tačiau pailginti šedų stogai užtikrina, kad vanduo nuo stogų nepatektų ant mėšlo. Planuojama artimiausiu metu įrengti lietvamzdžius, kurie leis surinkti vandenį centralizuočiau ir dar labiau užtikrinti, kad vanduo nepatektų ant mėšlo. Nuotekos nuo stogų yra sąlyginai švarios.

Buitinės užterštos nuotekos: BDS5, ChDS, skendinčios medžiagos, P, N, yra ir bus suvedamos į vietinį nuotekų surinkimo šulinį (cisterną). Kiekvieną mėnesį (pagal sutartį) jos yra ir bus išvežamos į valymo įrenginius. Buitinių nuotekų surinkimo sistema užtikrina, kad jos nepatektų į aplinką. Gamybinės nuotekos įmonėje nesusidaro. Paviršinės nuotekos yra sąlyginai švarios.

Vertinant tai, kad UAB „FUR FARM LT“ esamoje ir planuojamoje ūkinėje veikloje susidarančios nuotekos (buitinės) tvarkomos įstatymų nustatyta tvarka, o gamybinės nesusidaro, todėl Vartyčios upelio tarša negalima. UAB „FUR FARM LT“ įrenginėja 1700 m³ srutų rezervuarą. Įmonė paviršinių bei buitinių nuotekų neleidžia ir neplanuoja leisti į Vartyčios upelį, todėl vandens taršą mažinančių priemonių taikyti nenumatoma.

3. Išmetamų teršalų ore lygis už teritorijos ribų. Prieš numatant plėtrą ar buvo atsižvelgta į gyvenvietės oro taršą, kai šioje vietovėje sąlyginai yra trys tokio tipo fermos. Kiek žvėrelių buvo fermoje, kai buvo taikomas „AERMOD VIEW“ teršalų ir kvapų sklaidos modeliavimas? Kada konkrečiai jis buvo atliktas/ir ar buvo atliktas? Prašome pateikti išvadas. Kokias dezinfekuojančias priemones įsigyja ferma taršai sumažinti?

LR aplinkos apsaugos agentūros direktoriaus 2008 m. gruodžio 9 d. įsakymu Nr. AV-200 patvirtintose „Ūkinės veiklos poveikiui aplinkos orui vertinti teršalų sklaidos skaičiavimo modelių pasirinkimo rekomendacijose“ AERMOD modelis yra rekomenduojamas teršalų sklaidai modeliuoti.

Foninė tarša. Aplinkos oro foninis užterštumas vertinamas vadovaujantis Aplinkos apsaugos agentūros direktoriaus 2008 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. AV-112 patvirtintomis „Foninio aplinkos oro užterštumo duomenų naudojimo ūkinės veiklos poveikiui aplinkos orui įvertinti rekomendacijomis“.

Santykinais švarių Lietuvos kaimiškųjų vietovių (2014 m.) vidutinių metinių koncentracijų vertės ($\mu\text{g}/\text{m}^3$):

- Anglies monoksidas (CO) - $150,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$;
- Kietosios daleles (KD_{2,5}) – $7,9 \mu\text{g}/\text{m}^3$;
- Kietosios daleles (KD₁₀) – $14,2 \mu\text{g}/\text{m}^3$;
- Azoto dioksidas (NO₂) - $4,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Vertinant esamą ūkinę veiklą buvo vertinamas galimas laikyti audinių skaičius, atitinkantis sutartinių gyvulių (SG) skaičių: $180\ 000 \text{ vnt.} : 40 = 4500 \text{ SG}$.

Vertinant planuojamą ūkinę veiklą buvo vertinamas planuojamų laikyti audinių skaičius, atitinkantis sutartinių gyvulių (SG) skaičių: $200\ 000 \text{ vnt.} : 40 = 5000 \text{ SG}$.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu „Dėl Aplinkosaugos reikalavimų mėšlui ir srutomis tvarkyti aprašo patvirtinimo“ sutartinių gyvūnų skaičius turėtų būti vertinamas skaičiuojant žvėrelius vyresnius nei 10 mėn. amžiaus. Tokiu atveju $56000+8500/40=1612 \text{ SG}$, tačiau tokiu atveju nevertinami jaunikliai, kurie prieš mušimą lapkričio mėnesį būna 6-7 mėn. amžiaus. Jie nėra lytiškai subrendę, bet jų generuojama tarša artima suaugėliui, todėl vertiname galimai blogiausią situaciją.

Teršalų ir kvapo sklaidos modeliavimas atliktas kompiuterinių programų paketu „AERMOD View“, AERMOD matematiniu modeliu, skirtu pramoninių šaltinių kompleksų išmetamų teršalų sklaidai aplinkoje modeliuoti rengiant poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą.

Vertinant aplinkos oro taršos modeliavimo rezultatus galima daryti išvadą, kad planuojamos ir esamos ūkinės veiklos išmetamų aplinkos oro teršalų apskaičiuotos maksimalios priežeminės koncentracijos neviršija ribinių verčių įvertinus ir foninę taršą. UAB „FURM FARM“ nenaudoja ir nenumato naudoti dezinfekuojančias priemones fermos sąlygojamos oro taršos mažinimui.

4. Žvėrelių realus skaičius. Mus yra pasiekusi informacija, kad šiuo metu fermoje yra daugiau negu 200 000 žvėrelių. Prašome patikrinti faktinį žvėrelių skaičių (išskirti patelių, patinų ir jauniklių skaičių). Kas užtikrins, kad žvėrelių neatsiras daugiau? Koks galimas/leistinas žvėrelių skaičius vienam kvadratiniam metrui?

UAB „FUR FARM LT“ planuojama ūkinė veikla 200 000 žvėrelių (patelių - iki 56 000, patinėlių - iki 8 500 gyvūnų, iki 135 500 jauniklių). Padarytos išvados atitinka užsakovo pateiktus PŪV projektavimo dokumentų duomenis ir kitą prieinamą aktualią informaciją. Pasikeitus projektavimo sprendiniams, galintiems daryti poveikį visuomenės sveikatai, poveikio aplinkai išvados netenka galios. UAB „R.A.C.H.E.L. Consulting“ įmonės specialistai nėra Valstybinės maisto ir veterinarinės tarnybos atstovai, todėl patikrinti faktinį žvėrelių skaičių (išskirti patelių, patinų ir jauniklių skaičių) neturi galimybės bei sąlygų. Būtina pažymėti tai, kad Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos pristatymo metu, buvo supažindinama su planuojama ūkine veikla, o ne esama.

Pagal VMVT Direktoriatą įsakymą dėl biologinio saugumo priemonių reikalavimų kailinių gyvūnų laikymo vietose patvirtinimo, kuris įsigalios nuo 2015 m. lapkričio 1 d. kanadinėms audinėms (vienam suaugusiam gyvūnui) laisvas grindų plotas privalo būti ne mažesnis nei 2550 cm².

5. Kvapai. Kodėl nebuvo perskaičiuotos amoniako emisijos? Prašome tai atlikti. Kokiu pagrindu daromos išvados jei neatliktas tyrimas. Prašome atlikti tyrimą. Kaip galima teigti, kad jog kvapas nebus juntamas, jei paskutinius 2 metus, ypač vasarą, kvapas kaime yra nepakenčiamas? (tuo įsitikinome iš pasisakančiųjų gyventojų ataskaitos pristatymo metu). Aitrus, troškus, dusinantis, sunkiai apibūdinamas kvapas, suintensyvėja sušilus orui, kai vėjas pasisuka į gyvenvietę. Tai ne vien amoniako kvapas. Prašome atlikti kvapo tyrimą esamoje teritorijoje ir gyvenvietėje atsižvelgiant į oro sąlygas. Kokios planuojamos taršos bei jos poveikio mažinančios priemonės?

Pagrindiniai diskomfortą galintys sukelti kvapai susidaro mikrobiologinių procesų metu. Aplinkos apsaugos agentūros internetiniame puslapyje (<http://gamta.lt/cms/index?rubricId=70160852-bcfc-4e18-881e-01868bf61adb>) pateikti pramonėje, žemės ūkyje ir energetikos objektuose išsiskiriantys cheminiai teršalai. Remiantis šia informacija, toliau pateikiami susisteminti duomenys, nurodantys pagrindines kvapą sudarančias išsiskiriančias į orą chemines medžiagas.

Vertinamoje planuojamoje ūkinėje veikloje amoniakas skiriasi tik iš neorganizuotų taršos šaltinių (**neorganizuotas taršos šaltinis** – įrenginys ar vieta, neskirti specialiai teršalams į aplinkos orą išmesti (pvz., atviros žaliavų, atliekų saugojimo aikštelės ar pan.), todėl nėra galimybės amoniako emisijas perskaičiuoti į jo kvapo emisijas. Todėl amoniako apskaičiuotos didžiausios koncentracijos aplinkos ore buvo palygintos su jo kvapo slenkstine koncentracija. Iš palyginimo matyti, kad amoniako koncentracija aplinkos ore nesiekia jo slenkstinės kvapo koncentracijos, t.y. šio teršalo kvapas aplinkos ore nebus juntamas.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu dėl Lietuvos higienos normos HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“ ir „Kvapų kontrolės gyvenamosios aplinkos ore“ taisyklių patvirtinimo 3 p. „Kvapų kontrolė atliekama gavus asmens (asmenų)

prašymą, pareiškimą, skundą, kuriame asmuo (asmenys) skundžiasi iš ūkinėje komercinėje veikloje naudojamų stacionarių taršos šaltinių skleidžiamais kvapais gyvenamosios aplinkos ore (toliau – skundas)“.

Pažymime, kad planuojamoje ūkinėje veikloje fiksuojami tik neorganizuoti taršos šaltiniai, todėl faktinių tyrimų atlikti negalime.

Atsižvelgiant į visuomenės pasipiktinimą ir nuogąstavimus pareikštus 2015 m. rugsėjo 11d. viešajame susitikime, jų pageidavimu kvapo emisijos PŪV buvo apskaičiuotos vadovaujantis mokslinio tyrimo publikacija “Kośmider J., Krajewska B.: Calculations of emission with a method of backward modelling. Odour nuisance of mink farming; Polish Journal of Chemical Technology Vol. 8 nr 1 (2006), s. 43-53”, kur matavimų ir modeliavimų pagrindų buvo nustatyta, kad vidutinė kvapo emisija iš kailinių gyvūnų auginimo fermų yra 0,389 OU/s vienam gyvūnui.

Kvapo sklaidos modeliavimas atliktas kompiuterinių programų paketu „AERMOD View“, AERMOD matematiniu modeliu, naudojant tas pačias sąlygas kaip ir oro teršalų sklaidos modeliavimui. Apskaičiuota, kad $8 \text{ OU}_E/\text{m}^3$ ribinė kvapo koncentracija, nebus viršijama. Didžiausia kvapo koncentracija fiksuojama PŪV teritorijos ribose ir siekia – apie $4,3 \text{ OU}/\text{m}^3$. Kvapo sklaidos žemėlapis pateikiamas prieduose.

7. Vandens sunaudojimas. Kokia vandens sunaudojimo norma vienam žvėreliui. Kiek šiai dienai sunaudojama šalto vandens žvėrelių bei darbuotojų poreikiams. Pagal kokį žvėrelių skaičių skaičiuojate?

Esama ir planuojama veikla savo reikmėms naudoja šaltą vandenį, kuris perkamas iš UAB „Radviliškio vanduo“. Jų tiekiamas vanduo pilnai patenkins ūkinės veiklos poreikius. Atsiskaitoma už vandenį pagal skaitiklių rodmenis. Per mėnesį šiltuoju metų laiku planuojama sunaudoti apie 2100 m^3 vandens. Žvėrelių girdymui šaltuoju metų laiku yra sunaudojama apie $1200\text{--}1500 \text{ m}^3$ ($40\text{--}50 \text{ m}^3/\text{d}$), vasarą – iki 2000 m^3 vandens per mėnesį ($66,67 \text{ m}^3/\text{d}$). Inventoriaus plovimui ir kitiems plovimo darbams planuojama sunaudoti apie $1 \text{ m}^3/\text{d}$ ($30 \text{ m}^3/\text{mėn}$). Didžiausias planuojamas darbuotojų skaičius – 127 (4 – administracijoje, 123 - darbininkai), tokiu būdu vandens poreikis apskaičiuojamas:

$$Q_{\text{buit.max.d}} = (q_{\text{sum}} \times N_{\text{darb}}) / 1000 \quad [\text{m}^3/\text{d}]$$

q_{sum} – salyginė vandens suvartojimo norma vienam skaičiuojamajam vienetui (RSN 26-90 5,6 lentelės).

Vienam darbininkui - 25 l/d, vienam administracijos darbuotojui – 16 l/d.

$$Q_{\text{buit.max.d DARBININKAM}} = (25 \times 123) / 1000 = 3,075 \text{ m}^3/\text{d};$$

$$Q_{\text{buit.max.d ADMINISTRACIJAI}} = (16 \times 4) / 1000 = 0,064 \text{ m}^3/\text{d};$$

$$Q_{\text{buit.max.d}} = 3,075 + 0,064 = 3,139 \text{ m}^3/\text{d}.$$

$$Q_{\text{buit.max.mėn}} = 3,139 \times 30 = 94,17 \text{ m}^3/\text{mėn}.$$

Planuojama, kad ūkinės veiklos poreikiams per metus bus sunaudojama iki $25130,04 \text{ m}^3$.

8. *Poveikis Pavartyčių kaimo gyventojų sveikatai? Koks/kada ir ar buvo atliktas tyrimas gyventojų sveikatos poveikiui iširti? Jeigu ne, kodėl? Pavartyčių kaimo gyventojai šiltuoju metų laiku negali atsigintiusių, kurios gali platinti infekcines ligas. Kokių priemonių bus imtasi, kad sumažinti masiškai plintantįusių kiekį?*

Lietuvos sveikatos informacijos centras informuoja, jog šio pobūdžio tyrimuose vien registruoti sveikatos įvykiai seniūnijose neturi jokios apčiuopiamos vertės, neturint tokių parametrų, kaip gyvenimo toje vietoje trukmė, profesija, žalingi įpročiai. Visa tai rodo, jog norint metodologiškai teisingai iširti poveikį sveikatai, būtina atlikti preciziškai suplanuotą ir kokybiškai atliktą epidemiologinį tyrimą. Iki šiol tokio pobūdžio tyrimai nebuvo atlikti. Pažymima, kad jokių rašytinių statistinių duomenų apie Pavartyčių kaimo gyventojų sveikatą iki įmonės įsikūrimo nėra, todėl lyginti buvusios ir esamos situacijos nėra galimybės, be to negalima eliminuoti ir kitų poveikį darančių faktorių (pvz. kitos fermos).

Vadovaujantis gautais aplinkos oro taršos, triukšmo modeliavimo rezultatais matome, kad planuojamos ūkinės veiklos sąlygojama tarša neišeis už teritorijos ribų, todėl reikšmingo neigiamo poveikio visuomenės sveikatai nebus.

Dėl mūsų kiekio esančio kaime šiltuoju metų laiku, visos atsakomybės negali prisiimti UAB „FUR FARM LT“. Be šios įmonės, artimose teritorijose Pavartyčių kaimo atžvilgiu, yra ir kitos įmonės besiverčiančios lapių, avių, švelniakailių žvėrelių auginimu. Pažymime, kad Pavartyčiai yra kaimiška teritorija, kurioje auginami gyvūliai, mėšlas laikomas atvirai, yra įrengti lauko tualetai, atviros kompostavimo aikštelės, todėl mūsų yra labiau paplitusios lyginant su miesto teritorija. UAB „FUR FARM LT“, kaip atsakinga įmonė, nuo kitų metų balandžio mėnesio planuoja naudoti maisto papildą CYROMAZINE. Jis bus dedamas į audinių pašarus ir naudojamas kiekvieną dieną visą šiltąjį sezoną. Šis papildas naikina mūsų lervas.

9. *Kuo vadovaudamiesi teigiate, kad „nekilnojamojo turto kainos nėra tiesiogiai sąlygojamos planuojamos ūkinės veiklos, nes reikšmingos taršos už teritorijos ribos nebus“. Ar tyrėte/analizavote/aiškinotės šios dienos situaciją dėl nekilnojamojo turto kainų bei pardavimų galimybės Pavartyčių kaime?*

Esamoje teritorijoje švelniakailių žvėrelių auginimas vykdomas nuo 1978 m. (šiuo metu įmonėje dirba keletas darbuotojų, kurie teigia dirbę šioje pačioje fermoje su audinėmis nuo 1980 m. Visuomenės supažindimo su PAV ataskaita metu, vienas iš pasisakiusiųjų teigė, jog buvo pirmasis meistras, kuris ir atvežė audines į šią fermą 1978 m.) UAB „FUR FARM LT“ šią fermą įsigijo ir veiklą pradėjo vykdyti nuo 2011 metų. Įmonės planuojamos ūkinės veiklos sąlygojama tarša neišeina už įmonės teritorijos ribų, todėl tiesioginės reikšmingos įtakos nekilnojamojo turto rinkai nedaro. Aplinkinių teritorijų nekilnojamojo turto kaina gali tik nežymiai mažėti/didėti vertinant bendrą Lietuvos žemės sklypų rinkos pirkimo/pardavimo tendenciją.

